

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора Мармуть Лариси Олександрівни на дисертаційну роботу Дергалюка Богдана Володимировича «Структурна модернізація регіональної економіки та детермінанти прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу», представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Характер і динаміка соціально-економічного розвитку регіону суттєво залежать від ефективності управління ним та дієвого механізму організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності для реалізації регіональної політики щодо підвищення рівня життя населення. Здійснення структурної модернізації регіональної економіки за рахунок капіталізації інтелектуального потенціалу забезпечує збалансоване функціонування елементів і підсистем регіонального господарського комплексу, спрямовує їх на вирішення загальнодержавних і регіональних завдань, створює передумови для покращення використання стратегічного потенціалу регіону, інноваційного зростання та зростання його конкурентоспроможності.

Відповідно, на сучасному етапі ринкової трансформації економіки України одним з головних факторів подальших соціально-економічних перетворень у країні є забезпечення сталого й динамічного розвитку її регіонів на основі структурної модернізації в контексті інтелектуалізації регіонального розвитку. Засади модернізації структурних перетворень повинні базуватися на ситуативному виборі стратегій підвищення конкурентоспроможності регіонів, програм, заходів й системоутворюючих регуляторів з уцільненням міжгалузевої й міжрегіональної взаємодії, з ранжуванням пріоритетів у відповідності з цільовими орієнтирами регіонального розвитку тощо.

Практично всі регіони України мають безліч гострих і складних проблем – економічних, соціальних, етнополітичних, екологічних, на які в більшому або меншому ступені вплинули кризові явища. Особливого значення набувають проблеми, пов'язані з формуванням і реалізацією ідеї

єдиного економічного простору, що забезпечує безперешкодне переміщення ресурсів, товарів і послуг. Внаслідок цього нині відбувається трансформація принципів регіональної конкурентної політики від просторової експансії, моноцентризму, централізму й уніфікації до принципів поліцентризму й диференціації, на яких і повинна будуватися регіональна стратегія економічного розвитку.

Саме особливості нинішньої соціально-економічної ситуації в Україні зумовлюють специфічний зміст структурної модернізації регіональної економіки, визначаючи багато в чому її сутність, критеріальну основу й механізми регуляції. У цих умовах залишається слабо розробленим найважливіший аспект освоєння компонент інноваційного потенціалу, інкорпорованих до інноваційної інфраструктури регіонів за рахунок капіталізації інтелектуального потенціалу.

Дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі – процесам структурної модернізації регіональної економіки через капіталізацію інтелектуального потенціалу в контексті переформатування владних повноважень у напрямі децентралізації. Запропоновані дисертантом концептуальні підходи засад модернізації структурних перетворень в економіці регіонів України в контексті інтелектуалізації на засадах використання доміант системно-синергетичних підходів дає змогу врахувати закономірності сталого розвитку просторових систем при генеруванні інноваційних процесів в інтелектуальній, інформаційній, організаційно-економічній і нормативно-правовій сфері діяльності.

Отже, тема поданої до розгляду дисертаційної роботи, метою якої є поглиблення теоретичних положень щодо структурної модернізації регіональної економіки, обґрунтування методологічних засад та практичних рекомендацій щодо прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу. Важливим аргументом актуальності цієї роботи є також її велика значимість і своєчасність для практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендації, їх достовірність

Вивчення дисертації, автореферату, фахових та інших наукових публікацій Б. В. Дергалюка дозволяє зробити висновок про те, що одержані наукові результати є обґрунтованими та достовірними.

Наукові положення, висновки і пропозиції, які містяться в дисертаційному дослідженні, є достатньо обґрунтованими і достовірними, що забезпечується застосованою методологією дослідження, проведенням критичним аналізом вітчизняних і зарубіжних джерел з досліджуваних питань, законодавчих та нормативних актів, звітних даних галузей і регіональних органів виконавчої влади.

Зміст дисертаційної роботи представленої до опанування відзначається послідовністю досягнення поставленої мети та повною реалізацією завдань дослідження, що свідчить про завершеність і обґрунтованість отриманих результатів.

У дисертації достатньо повно обґрунтовано авторський підхід до визначення теоретичної та методологічної основи дисертаційної роботи у складі комплексного, системного і атрибутивного підходів наукового пізнання, загальнонаукових і спеціальних методів досліджень, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах економічної теорії, стратегічного управління, розвитку продуктивних сил і регіональної економіки. Це дозволило автору визначати якісні і кількісні характеристики проблеми, що досліджується.

Дисертаційна робота виконувалася Б. В. Дергалюком в межах наукових тем: по-перше, ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», а саме з темами: «Модернізаційні детермінанти трансформації суспільно-територіальних систем України в умовах посилення процесів євроінтеграції» (ДР № 0118U001588), «Підвищення ефективності структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (ДР № 0118U001589), «Діагностування економічного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення нового регіоналізму» (ДР № 0118U001590) (акт впровадження № 02/00030-а від 22.01.2020 р.);

по-друге, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» при виконанні тем: «Проблеми управління та регулювання національної економіки» (ДР № 0108U009340), «Державний та приватний сектори в системі управління та регулювання національного господарства» (ДР № 0116U002566), «Економічна діагностика в системі управління суб'єктів господарювання в ринкових умовах» (ДР № 0116U004578), (протокол № 6 від 13.02.2020 р.); «Напрями підвищення ефективності управління економічним потенціалом підприємства» (ДР № 0118U001433) (довідка ТОВ «Агротехсоюз» № 089/1 від 07.06.2019 р.);

по-третє, Національного авіаційного університету при роботі над темою «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (ДР № 01181U004287).

У межах цих тем автором:

доведено, що інтелектуалізація як детермінанта прискорення модернізації регіонів відбувається за умов інституційного та економічного стимулювання, глобальних тенденцій інноваційного розвитку та задоволення потреб їх впровадження в економічні процеси регіонів;

обґрунтовано взаємоузгодженість структурних перетворень регіональної економіки з чинниками впливу на їх динаміку та рівнем інтелектуалізації регіонального простору з урахуванням дотримання системи принципів, а саме: загальнонаукових принципів інтелектуально-цифрової парадигми модернізації структури регіону та специфічних принципів модернізації структури регіону: структурних зрушень; модернізації структури регіону; інтелектуалізації, що формують засади реалізації цілей інтелектуалізації регіону;

удосконалено методичний підхід щодо моделювання впливу інтелектуалізації на процеси структурних змін у регіональній економіці за використанням графічної моделі додекаедра;

запропоновано засади державного регіонального управління в умовах децентралізації щодо прискорення розвитку продуктивних сил;

обґрунтовано принципи та завдання структурної модернізації з урахуванням детермінуючого впливу інтелектуалізації економіки;

розроблено пропозиції щодо оцінювання впливу інтелектуалізації на процеси структурних змін у регіональній економіці та надано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління економічним потенціалом підприємства ТОВ «Агротехсоюз», серед яких особливу увагу зосереджено на реалізації стратегії інтелектуалізації.

Основні наукові положення і результати досліджень доповідалися та пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях.

Сукупність даних обставин визначає достовірність і вірогідність одержаних результатів.

Наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертації, наукових публікацій та автореферату дає підставу визначити основні наукові положення й висновки, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок автора в таку галузь науки як теорія розвитку продуктивних сил і регіональна економіка.

Найбільш вагомим науковим результатом здобувача є теоретичне і методологічне опрацювання та розроблення пропозицій щодо сценарних варіантів розвитку економіки регіонів України в контексті інваріантності структурних зрушень; напрямів удосконалення інституціонального забезпечення структурної модернізації економіки регіонів України в умовах євроінтеграційного вибору; виокремлення стратегічні пріоритети здійснення структурних зрушень у регіональній економіці; прогнозування структурних зрушень у регіональній економіці в умовах децентралізації владних повноважень.

Так, зокрема, наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в наступному: доведено домінантні засади модернізації регіональної економіки через капіталізацію інтелектуального потенціалу завдяки прискоренню задіяння інтелекту як ключового фактору якісно нового напрямку ревіталізації

продуктивних сил базуючись на інтелектуально-цифровій парадигмі регіонального розвитку (с. 127-128, 134-136); за використанням комплексного підходу обґрунтовано засадничі умови структурної модернізації регіональної економіки через капіталізацію інтелектуального потенціалу, що спроможні забезпечити протиентропійність та емерджентність розвитку регіональної економіки (с. 124-126); розроблено та візуалізовано просторову модель структури регіональної економіки через додекаедр, який ураховує параметри збалансованості, надійності та стійкості регіональних господарських систем (с. 45-48, 120-123, 171-173).

Дисертантом розроблено методологічну основу структурної модернізації просторової економіки, що передбачає групування принципів становлення продуктивних сил, сприяє задіяння мотивації до регулювання структурних зрушень у регіональній економіці (с. 137-138); удосконалено систему критеріальних та змістовних характеристик функціональних компонент інтелектуальних ресурсів у системі регіонального розвитку, що передбачає ущільнення інтересів господарських суб'єктів та людей у напрямі інтелектуального розвитку регіональної економіки (с. 281-288); удосконалено напрями стратегічного планування за рахунок вибору сценаріїв структурних зрушень для забезпечення регіональної конкурентоспроможності завдяки активізації процесів інтелектуалізації (с. 355-361); удосконалено систему оцінювання впливу інтелектуальних ресурсів регіонів на структурні зрушення в регіональній економіці за рахунок побудови моделі додекаедрного простору для виявлення впливу інтелектуальних ресурсів на сталий розвиток регіонів (с. 289-300).

Набули подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки шляхом тлумачення сутнісного змісту таких понять: «структура економічної системи» (с. 41), «структура регіону» (с. 44), «структурні зрушення регіональної економічної системи» (с. 53), «структурна трансформація регіональних економічних систем» (с. 57), «інтелектуалізація регіональної економічної системи» (с. 100); «інтелектуальні ресурси регіонів» (с. 279). Запропоновано класифікацію регулювання структури економіки регіонів відповідно до

об'єктивності та спрямованості структурних зрушень на мега-, макро-, мезо- та макрорівнях (с. 102-104, 115-119); обґрунтовано періодизацію структурних зрушень у регіональній економіці завдяки виокремлення періодів формування, становлення та стійкого розвитку через інтелектуалізацію регіонального розвитку (с. 75-76, 86-89, 96-97); напрями оптимізації регулювання структурних зрушень у регіональній економіці рунтуючись на інноваційному спрямуванні із урахуванням євроінтеграційного вектору розвитку України (с. 191-194); моделювання процесів структурних зрушень по відношенню до валового регіонального продукту у наслідок інтелектуалізації регіонального простору (с. 254-262); прогнозування розвитку регіональної системи із урахування впливу інтелектуалізації регіональної економіки (с. 313-317, 368-369); виокремлення домінантності завдань модернізації регіональної економіки у напрямі капіталізації інноваційного потенціалу в умовах децентралізації владних повноважень (с. 338-342, 345-346); критеріальні параметри стратегічного планування структурної модернізації регіональної економіки на засадах капіталізації інтелектуального потенціалу (с. 330-331, 353-355).

Важливість результатів досліджень для науки та практики

Результати дисертаційної роботи Б. В. Дергалюка у теоретичній, експериментальній та апробаційній частинах дають підстави зробити висновки щодо їхньої можливості використання: *для науковців* в контексті: удосконалення понятійно-категоріального апарату теорій: розвитку продуктивних сил і регіональної економіки; макроекономічного регулювання; інноваційного розвитку; структурної модернізації. Запропоновані заходи необхідно застосовувати при стратегічному управлінні розвитку регіональної економіки; при розробленні та реалізації як регіональної конкурентної політики, так і при уточненні змісту механізму реалізації Загальнодержавної цільової програми конкурентоспроможності регіонів до 2030 року. Запропоновану інтелектуально-цифрову парадигму структурної модернізації регіональної економіки на засадах використання домінант системно-синергетичних підходів до капіталізації інтелектуального

потенціалу для ідентифікації закономірностей розвитку регіональної економічної політики й нарощення конкурентних переваг у просторі та часі; *для суб'єктів управління регіонального розвитку*: систему оцінювання пріоритетів стратегії структурної модернізації регіональної економіки, що базуються узагальненні наукових підходи щодо сутності структурних зрушень в економіці та факторів, які впливають на динаміку цих процесів; при оцінюванні структурних зрушень у регіональній економіці під впливом капіталізації інтелектуального потенціалу; виборі сценарного варіанту розвитку економіки регіонів в контексті інваріантності структурних зрушень; розроблені напрямів удосконалення інституціонального забезпечення структурної модернізації економіки регіонів в умовах євроінтеграційного вибору; виокремлені стратегічних пріоритетів здійснення структурних зрушень у регіональній економіці; прогнозуванні структурних зрушень у регіональній економіці в умовах децентралізації владних повноважень;

Одержані результати дисертаційного дослідження використані на всіх рівнях управління: Міністерством соціальної політики України – пропозиції щодо запровадження мотиваційних та управлінських механізмів структурних зрушень у регіональних господарських системах під впливом нарощування інтелектуального капіталу, що сприятиме підвищенню рівня життя населення, зокрема через зменшення асиметричності соціально-економічного розвитку регіонів (довідка № 3080/0/78-20/29 від 19.06.2020 р.); Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – у роботі Департаменту регуляторної політики та підприємництва пропозиції щодо спрямування зусиль на інтелектуалізацію, що передбачає послідовність таких етапів, як формування інтелектуальних ресурсів, інституціоналізація, визначення сфери застосування інтелектуальних ресурсів та відповідних для цього умов; практичне використання інтелектуальних ресурсів сприятиме соціально-економічному розвитку регіонів та досягненню цілей сталого розвитку (довідка № 15/3-20 від 22.01.2020 р.); Науково-дослідним центром індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України – пропозиції щодо концептуальних засад модернізації структурних перетворень у економіці регіонів України в

контексті інтелектуалізації, що передбачають інституціональне забезпечення структурної модернізації економіки регіонів України в умовах європейського вибору, виокремлення стратегічних пріоритетів здійснення структурних зрушень у регіональній економіці та розроблення мотиваційних та управлінських механізмів структурних зрушень у регіональних господарських системах під впливом нарощування інтелектуального капіталу (довідка № 05/42 від 10.06.2020 р.); Бориспільською районною державною адміністрацією Київської області – при роботі над Програмою соціально-економічного та культурного розвитку Бориспільського району на 2020 рік, а саме: пропозиції щодо інтелектуалізації соціально-економічного розвитку як детермінанти структурних зрушень у регіональній економічній системі, що дозволить сформувати стійку, адаптивну систему з ознаками знаннєвої економіки, що включає наявність таких нових елементів, як цифровізація та візуалізація процесів і зв'язків, активізує інноваційний характер відтворення трудових ресурсів і капіталу, поєднання яких сформує новоутворений елемент регіональної структури – інтелект і інтелектуальний капітал (довідка № 48/07-46-1931 від 02.07.2020 р.).

Результати дослідження теоретичного та прикладного характеру використано у навчальному процесі у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (акт впровадження № 3112-26 від 26.06.2020 р.) та ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (довідка 02/00029-а від 22.02.2020 р.) при викладанні дисциплін: «Регіональна економіка (регіональна економіка, екологія)», «Макроекономіка», «Економіка підприємства»; «Економічне обґрунтування проєктних рішень», «Регіональна економіка», «Корпоративне управління», «Менеджмент проєктів», «Публічне адміністрування», «Стратегічне управління».

Повнота отриманих результатів дослідження

Основні положення і висновки опубліковано у 58 наукових працях загальним обсягом 83,47 друк. арк. (особисто автору належить 45,79 друк. арк.), з-поміж них 1 одноосібна монографія, 2 розділи в колективних

закордонних монографіях, 33 фахові статті (з них 28 статей – у фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз), 4 статті – у наукових виданнях інших держав; 18 – публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій.

Основні результати та положення, винесені на захист, опубліковані у журналах та збірниках, пройшли достатню апробацію і відповідають вимогам МОН України. Дисертація не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Оцінка змісту дисертації, її мови та завершеності в цілому

Дисертаційна робота написана діловою українською мовою з науковим стилем її викладу та використанням спеціальної термінології. Дисертаційна робота викладена на 513 сторінках комп'ютерного тексту, основний зміст роботи складається з 365 сторінок. Робота складається із вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Текст ілюстрований 96 рисунками і містить 34 таблиці. Список використаних джерел складається з 367 найменувань на 33 сторінках, 6 додатків на 90 сторінках.

Дискусійні положення та критичні зауваження

Зазначаючи змістовність поданої до захисту дисертації, обґрунтованість її основних положень, висновків і рекомендацій, не можна водночас залишити без уваги і певні недоліки та дискусійні положення.

1. У теоретичній частині роботи на всебічну підтримку заслуговує обґрунтовувана Б.В.Дергалюком концепція структурної модернізації економіки регіонів на засадах використання інтелектуального потенціалу. Дійсно, в умовах розвитку економіки знань саме він є основою розробки та впровадження інновацій, у т.ч. діджиталізації у всі сфери суспільної життєдіяльності. Разом з тим, для більш наочного сприйняття її змісту, автору потрібно було б, запропонувати узагальнюючу блок-схему консолідованої концепції структурної модернізації економіки регіонів за умов задіявання детермінанти прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу регіональних господарських систем.

2. У роботі значна увага приділена розвитку інститутів структурної модернізації регіональної економіки. Тому дисертаційне дослідження значно виграло, якщо б автор більше уваги приділив питанням нормативно-правового регулювання процесів структурної модернізації регіональної економіки за умов активізації задіювання інтелектуалізації сталого розвитку.

3. До безсумнівних достоїнств дисертаційної роботи слід віднести звернення до теоретичних і методологічних обґрунтувань основних категорій і понять, які в ній використовуються. Проте у першому розділі роботи, на наш погляд, забагато уваги приділено теоретико-методологічним дослідженням та визначенню сутності понять «система» та «структура», що є досить вживаними й загальноприйнятими (п.п. 1.1).

4. В описі авторського бачення методології прискорення модернізації структури економіки регіонів в контексті інтелектуалізаційних процесів (рис. 2.3 стор. 125) недостатньо розкрито суть, роль і значення сукупності перелічених теорій та концепцій як теоретико-методологічного базису дослідження в обґрунтуванні прискорення інтелектуалізації.

5. Б.В. Дергалюк значну увагу приділив аналітичним розрахункам ефективності функціонування регіональних економічних систем, їх оцінці та діагностиці на перспективу. Однак у запропонованій автором методиці аналізу результативності динамічних змін структури економіки регіону за інтелектуально-цифровою парадигмою не достатньо враховано характер взаємозв'язків регіональних господарських систем. Йдеться про їх інтенсивність, векторність, періодичність тощо (стор. 171-173).

6. Автором було використано багатофакторні економіко-математичні моделі для побудови імітаційного моделювання впливу факторів на результуючий показник, а саме валовий регіональний продукт та згруповано показники у залежності від інтенсивності (питомої ваги) впливу на нього (табл. 3.15 стор. 267). Тому доцільно було б вказати на переваги такого моделювання, а також його можливі недоліки.

Разом з тим вказані критичні зауваження та дискусійні положення не можуть суттєво вплинути на загальну позитивну оцінку дисертації

Загальний висновок

Дисертаційна робота Дергалюка Богдана Володимировича на тему «Структурна модернізація регіональної економіки та детермінанти прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу» є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Вона відзначається науковою новизною і практичною значимістю, викладена з логічною послідовністю, діловою мовою з кваліфікованою інтерпретацією основних положень, які впливають з власних досліджень здобувача та глибокого узагальнення наукових публікацій. Зазначене дає підставу стверджувати, що дисертація за своїм змістом, науково-прикладною сутністю та оформленням відповідає пп. 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор, Дергалюк Богдан Володимирович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент,

доктор економічних наук, професор

професор кафедри економіки

Переяслав-Хмельницького державного

педагогічного університету ім. Г. Сковороди,

Заслужений працівник освіти України

Лариса Мармуль

ВІДПИС *Мармуль Л.О.*
свідчую:
Мач. В.С. *Сидоренко А.М.*